

ZALECENIE UNESCO W SPRAWIE HISTORYCZNEGO KRAJOBRAZU MIEJSKIEGO

Preambuła

Konferencja Generalna,

Biorąc pod uwagę, że historyczne obszary miejskie należą do najbogatszych i najbardziej zróżnicowanych przejawów naszego wspólnego dziedzictwa kulturowego, które zostały ukształtowane przez kolejne pokolenia i stanowią główne świadectwo działalności i aspiracji człowieka w czasie i przestrzeni,

Zważywszy, że dziedzictwo miejskie jest dla ludzkości kapitałem społecznym, kulturowym i ekonomicznym powstałym jako efekt historycznego nawarstwiania się wartości wynikających z dawnych i współczesnych kultur oraz nagromadzenia tradycji i doświadczeń, uznawanych w całej ich różnorodności,

Zważywszy ponadto, że urbanizacja rozwija się na skalę bezprecedensową w historii ludzkości i że wszędzie na świecie pociąga za sobą zmiany społeczno-gospodarcze, a także generuje wzrost, co powinno być właściwie wykorzystywane na szczeblu lokalnym, krajowym, regionalnym i międzynarodowym,

Uznając dynamiczny charakter żywych miast,

Mając na uwadze jednakże, że szybki i często niekontrolowany rozwój przekształca obszary miejskie oraz ich otoczenie, co może powodować fragmentację i degradację dziedzictwa miejskiego, a także wywierać głęboki wpływ na wartości wspólnotowe na całym świecie,

Uważając w związku z tym, że w celu wspierania ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego należy kłaść nacisk na włączenie strategii dotyczących ochrony, zarządzania i planowania do procesów rozwojowych i do planowania przestrzennego na szczeblu lokalnym, w tym w zakresie rozwoju architektury współczesnej i infrastruktury, w których zastosowanie podejścia krajobrazowego przyczyniałoby się do zachowania tożsamości miasta,

Mając na uwadze, że zasada trwałego i zrównoważonego rozwoju zakłada ochronę istniejących zasobów, aktywna ochrona dziedzictwa miejskiego i zrównoważone zarządzanie nim stanowią warunki sine qua non rozwoju,

Przypominając, że istnieje kanon dokumentów normatywnych, w tym konwencje, zalecenia i karty¹ dotyczące ochrony obszarów historycznych oraz że wszystkie te dokumenty pozostają aktualne,

Mając na uwadze jednak, iż wskutek zachodzących procesów demograficznych, liberalizacji wymiany handlowej w skali globalnej i procesów decentralizacji, a także wskutek turystyki masowej, komercyjnego wykorzystywania dziedzictwa i zmian klimatycznych, nastąpiła zmiana warunków stawiająca miasta wobec presji rozwojowych i wyzwań, które nie występowały w momencie przyjęcia ostatniego zalecenia UNESCO w sprawie zespołów zabytkowych w 1976 roku (Zalecenie w sprawie ochrony i współczesnej roli zespołów zabytkowych).

Dostrzegając również, że nastąpiła ewolucja koncepcji kultury i dziedzictwa oraz podejścia do zarządzania nimi jako wypadkowa inicjatyw lokalnych i spotkań międzynarodowych², co okazało się użyteczne przy określaniu kierunków polityki i konkretnych działań na całym świecie,

---

¹ Zwłaszcza Konwencja UNESCO w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 1972 roku, Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego z 2005 roku, Zalecenie UNESCO w sprawie ochrony piękna i charakteru krajobrazów i miejsc z 1962 roku, Zalecenie UNESCO w sprawie ochrony dóbr kultury zagrożonych w związku z prowadzeniem prac publicznych lub prywatnych z 1968 roku, Zalecenie UNESCO w sprawie ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego na płaszczyźnie krajowej z 1972 roku, Zalecenie UNESCO w sprawie ochrony i współczesnej roli obszarów zabytkowych z 1976 r., Międzynarodowa Karta ICOMOS na temat konserwacji i restauracji zabytków i miejsc zabytkowych (Karta Wenecka) z 1964 roku, Karta na temat ogrodów historycznych ICOMOS (Karta Florencka) z 1982 roku, Międzynarodowa Karta ICOMOS na temat ochrony miast historycznych i obszarów miejskich (Karta Waszyngtońska) z 1987 roku i Deklaracja z Xi'an na temat ochrony otoczenia zabytkowych budowli, miejsc i obszarów przyjęta przez ICOMOS w 2005 roku, a także Memorandum Wiedeńskie na temat światowego dziedzictwa i architektury współczesnej z 2005 roku.

² Zwłaszcza Światowa Konferencja nt. polityk kulturalnych w mieście Meksyk w 1982 roku, Konferencja na temat autentyczności w Nara w 1994 roku, Szczyt Światowej Komisji ds. Kultury i Rozwoju w 1995 roku, Konferencja HABITAT II w Stambule w 1996 roku z ratyfikacją Agendy 21, Międzypaństwowa Konferencja UNESCO nt. polityk kulturalnych na rzecz rozwoju w Sztokholmie w 1998 roku, Wspólna Konferencja Banku Światowego i UNESCO nt. „Kultura w trwałym i zrównoważonym rozwoju – inwestowanie w dobra kultury i przyrody” w 1998 roku, Międzynarodowa konferencja na temat światowego dziedzictwa i architektury współczesnej w Wiedniu w 2005 roku, Zgromadzenie Ogólne ICOMOS na temat otoczenia zabytków i miejsc zabytkowych w Xi'an w 2005 roku, a także Zgromadzenie Ogólne ICOMOS na temat ducha miejsca w mieście Québec w 2008 roku.

Pragnąc uzupełnić i rozszerzyć zakres stosowania norm i zasad określonych w istniejących instrumentach międzynarodowych,

Po otrzymaniu propozycji dotyczących historycznego krajobrazu miejskiego jako podejścia do ochrony dziedzictwa miast, które widnieją w porządku dziennym 36 sesji Konferencji Generalnej w punkcie 8.1.,

Postanowiwszy na 35 sesji, że kwestia ta powinna mieć formę zalecenia skierowanego do państw członkowskich

1. *Przyjmuje* w dniu 10 listopada 2011 roku niniejsze Zalecenie w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego.
2. *Zaleca*, by państwa członkowskie przyjęły odpowiednie ramy prawne i instytucjonalne oraz środki w celu stosowania norm i zasad wyrażonych w niniejszej Rekomendacji na terytorium podlegającym ich jurysdykcji.
3. *Zaleca również*, by państwa członkowskie podały do wiadomości treść tego Zalecenia władzom lokalnym, regionalnym i krajowym, a także właściwym instytucjom, służbom lub organom oraz stowarzyszeniom zainteresowanym ochroną, konserwacją i zarządzaniem w odniesieniu do historycznych obszarów miejskich i ich szeroko pojętego środowiska geograficznego.

Wprowadzenie

1. Obecnie jesteśmy świadkami największej w historii migracji ludzi. Na obszarach miejskich żyje ponad połowa ludności świata. Obszary te odgrywają coraz większą rolę w pobudzaniu wzrostu oraz jako centra innowacyjności i kreatywności; tworzą możliwości zatrudnienia i kształcenia, a także odpowiadają na zmieniające się potrzeby i aspiracje człowieka.

2. Szybka i niekontrolowana urbanizacja może jednak często pociągać za sobą procesy fragmentacji społecznej i przestrzennej oraz drastyczne pogarszanie się jakości środowiska w miastach i na sąsiadujących z miastami obszarach wiejskich. Zjawisko to może być związane

zwłaszcza z nadmierną gęstością zabudowy, uniformizacją i monotonią budynków, utratą i obniżeniem jakości przestrzeni publicznej, nieprzystosowaniem infrastruktury, destrukcyjnym ubóstwem, wykluczeniem społecznym i rosnącym zagrożeniem klęskami żywiołowymi wynikającymi ze zmian klimatu.

3. Dziedzictwo miejskie, materialne i niematerialne, stanowi główny zasób pozwalający na poprawę warunków życia na obszarach miejskich, sprzyjający rozwojowi ekonomicznemu i spójności społecznej w środowisku zmieniającym się w skali globalnej. Z uwagi na fakt, że przyszłość ludzkości zależy od efektywnego planowania i gospodarowania zasobami, ochrona staje się strategią osiągnięcia opartej na zasadach trwałego i zrównoważonego rozwoju równowagi między rozwojem miast a jakością życia.

4. W ciągu ostatniego półwiecza ochrona dziedzictwa miejskiego stała się na całym świecie ważnym działem polityki. Nastąpiło to w odpowiedzi na potrzebę zachowania wspólnych wartości i czerpania korzyści ze spuścizny historycznej. Jednak pojęcie dziedzictwa, wcześniej opierające się przede wszystkim na znaczeniu zabytków architektury, zostało rozszerzone poprzez uwzględnianie roli procesów społecznych, ekonomicznych i kulturowych w zachowywaniu wartości związanych z miastem i dlatego należy przystosować istniejące polityki i tworzyć narzędzia odpowiednie dla nowego sposobu widzenia ochrony obszarów historycznych miast.

5. Niniejsze Zalecenie odpowiada na potrzebę pełniejszego włączenia i wpisywania strategii dotyczących ochrony dziedzictwa miejskiego w ramy szerszych celów całościowego, trwałego i zrównoważonego rozwoju w taki sposób, by wsparcie zyskiwały inicjatywy publiczne i prywatne mające na celu ochronę i podnoszenie jakości środowiska człowieka. Sugeruje ona stosowanie podejścia krajobrazowego w celu rozpoznania, ochrony i zarządzania w odniesieniu do obszarów historycznych w szerszym kontekście miasta, poprzez uwzględnienie współzależności ich form materialnych, organizacji przestrzennej i powiązań, cech przyrodniczych i kontekstu, a także wartości społecznych, kulturowych i ekonomicznych.

6. Takie podejście uwzględnia standardy w zakresie polityki, rządzenia i zarządzania, włączając do procesu rozwoju miast różnych interesariuszy, w tym aktorów z sektora publicznego i prywatnego działających na szczeblu lokalnym, krajowym, regionalnym i międzynarodowym.

7. Niniejsze Zalecenie opiera się na czterech wcześniejszych Zaleceniach UNESCO dotyczących ochrony dziedzictwa, uznając znaczenie i aktualność zawartych w nich pojęć i zasad dla historii i praktyki w tej dziedzinie. Podstawy tego Zalecenia stanowią ponadto współczesne konwencje i karty dotyczące ochrony i konserwacji, które traktują o wielu aspektach dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

I. Definicja

8. Historycznym krajobrazem miejskim jest obszar urbanistyczny rozumiany jako efekt nawarstwiania się na przestrzeni dziejów wartości kulturowych i przyrodniczych oraz występowania atrybutów, wykraczający poza pojęcie „historyczne centrum” czy „zespół”, postrzegany w szerszym kontekście miasta i uwzględniający jego położenie geograficzne.

9. Ten szerszy kontekst obejmuje przede wszystkim topografię, geomorfologię, hydrologię i cechy przyrodnicze danego miejsca; jego zabudowę, zarówno historyczną, jak i współczesną; infrastrukturę podziemną i naziemną; otwarte przestrzenie i tereny zielone; formy użytkowania terenu i organizację przestrzenną; percepcję i relacje widokowe, a także wszystkie inne elementy struktury miejskiej. Obejmuje również działania i wartości społeczne i kulturowe, procesy ekonomiczne oraz niematerialny wymiar dziedzictwa jako wyznacznik różnorodności i tożsamości.

10. Definicja ta stanowi podstawę dla szerokiego i zintegrowanego podejścia do rozpoznania, oceny, ochrony i zarządzania w odniesieniu do historycznych krajobrazów miejskich, w ramach całościowego, trwałego i zrównoważonego rozwoju.

11. Podejście krajobrazowe do historycznego dziedzictwa miejskiego ma na celu zachowanie jakości środowiska człowieka poprzez wykorzystywanie przestrzeni miejskich w sposób efektywny i oparty na zasadach trwałego i zrównoważonego rozwoju, uznając ich dynamiczny charakter oraz wspierając ich różnorodność społeczną i funkcjonalną. Podejście to łączy cele ochrony dziedzictwa miejskiego z celami rozwoju społecznego i gospodarczego. Jest zakorzenione w harmonijnej i zrównoważonej relacji między środowiskiem miejskim i przyrodniczym oraz między potrzebami obecnych i przyszłych pokoleń a spuścizną przeszłości.

12. Podejście krajobrazowe do historycznego dziedzictwa miejskiego uznaje zasadnicze znaczenie różnorodności kulturowej i kreatywności dla rozwoju społeczno-gospodarczego oraz dostarcza narzędzi do zarządzania przekształceniami tkanki fizycznej i społecznej, a także narzędzi, które zapewnią harmonijną integrację nowych inwestycji z dziedzictwem w jego historycznym i regionalnym kontekście.

13. Podejście krajobrazowe do historycznego dziedzictwa miejskiego czerpie z tradycji i percepcji społeczności lokalnych, szanując jednocześnie wartości reprezentowane przez społeczności narodowe i międzynarodowe.

II. Wyzwania i szanse dla historycznego krajobrazu miejskiego

14. Istniejące Zalecenia UNESCO uznają ważną rolę obszarów historycznych w życiu współczesnych społeczeństw. Określają one również szereg specyficznych zagrożeń dla ochrony tych obszarów, a także określają ogólne zasady, politykę i wytyczne dla sprostania tego rodzaju wyzwaniom.

15. Podejście krajobrazowe do historycznego dziedzictwa miejskiego odzwierciedla fakt, że zarówno teoria, jak i praktyka w zakresie ochrony dziedzictwa miejskiego znacząco ewoluowały w ciągu ostatnich dziesięcioleci, pozwalając decydującym i zarządzającym podchodzić w sposób bardziej skuteczny do nowych wyzwań i nowych możliwości. Podejście krajobrazowe wspiera wysiłki wspólnot w ich dążeniu do rozwoju i przystosowywania się do nowych warunków, jednocześnie pozwalając na zachowanie cech i wartości związanych z ich historią, pamięcią zbiorową i środowiskiem.

16. W ciągu minionych dziesięcioleci z powodu gwałtownego wzrostu liczby ludności miast na świecie, skali i tempa rozwoju, a także zmian ekonomicznych, miasta i ich obszary historyczne stały się centrami i motorami wzrostu gospodarczego w wielu regionach świata i zaczęły odgrywać nową rolę w życiu kulturalnym i społecznym. W związku z powyższym są one poddawane również nowym presjom, w tym takim, o których mowa poniżej:

Urbanizacja i globalizacja

17. Rozwój miast zmienia istotę wielu historycznych obszarów miejskich. Procesy zachodzące w skali globalnej wywierają głęboki wpływ na wartości, które poszczególne społeczności przypisują obszarom miejskim i ich otoczeniu, a także na sposób widzenia i życie ich mieszkańców i użytkowników. Z jednej strony urbanizacja niesie ze sobą możliwości ekonomiczne, społeczne i kulturalne, które mogą podnosić jakość życia i umacniać tradycyjny charakter środowiska miejskiego, z drugiej zaś niekontrolowane zmiany gęstości zabudowy i rozbudowa miast mogą stanowić zagrożenie dla znaczenia miejsca, integralności tkanki miejskiej i tożsamości danej społeczności. Niektóre historyczne obszary miejskie tracą swą funkcjonalność, tradycyjną rolę i dotychczasowych mieszkańców. Podejście krajobrazowe do historycznego dziedzictwa zurbanizowanego może pomagać w opanowywaniu i łagodzeniu skutków tych zjawisk.

Rozwój

18. Wiele procesów ekonomicznych stwarza perspektywy i możliwości zmniejszania ubóstwa w mieście oraz sprzyja rozwojowi społecznemu. Łatwiejszy dostęp do takich innowacji jak technologie informacyjne oraz zrównoważone planowanie, projektowanie i technologie budowlane może przyczynić się do podniesienia standardu obszarów miejskich, a tym samym do poprawy jakości życia. Jeśli podejście krajobrazowe do historycznego dziedzictwa miejskiego stosuje się we właściwy sposób, nowe funkcje, takie jak usługi i turystyka, stają się ważnymi inicjatywami gospodarczymi, które mogą się przyczynić do dobrobytu społeczności, a także do ochrony historycznych obszarów miejskich i ich dziedzictwa kulturowego, zapewniając różnorodność ekonomiczną i społeczną oraz wypełnianie funkcji mieszkalnej. Niepowodzenie w wykorzystywaniu tego rodzaju możliwości prowadzi do nierównomiernego rozwoju miast i pojawiania się w nich różnego rodzaju problemów, zaś wykorzystywanie w nieodpowiedni sposób powoduje niszczenie atutów związanych z dziedzictwem i nieodwracalne straty dla przyszłych pokoleń.

Środowisko

19. Osiedla ludzkie ustawicznie przystosowują się do zmian klimatycznych i środowiskowych, w tym do zmian wynikających z katastrof. Jednakże intensywność i tempo obecnych przemian stanowią poważne wyzwanie dla złożonego środowiska miejskiego. Troska o środowisko, zwłaszcza w związku z zużyciem wody i energii wymaga zmiany podejścia, a także przyjęcia takich nowych modeli życia w mieście, które opierałyby się na politykach i działaniach praktycznych biorących pod uwagę ekologię, w celu zapewnienia równowagi i podnoszenia jakości życia w mieście. Wiele spośród tych inicjatyw powinno uwzględniać dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe, traktując je jako zasoby dla zrównoważonego rozwoju.

20. Przemiany historycznych obszarów miejskich mogą być również następstwem nagłych katastrof i konfliktów wojennych. Mogą one trwać krótko, ale mieć trwałe skutki. Podejście krajobrazowe do historycznego dziedzictwa miejskiego może być pomocne w opanowywaniu sytuacji i łagodzeniu skutków tych wydarzeń.

III. Zasady i sposoby działania

21. Nowoczesne zasady i sposoby działania w zakresie ochrony dziedzictwa miejskiego odzwierciedlone w istniejących międzynarodowych rekomendacjach i kartach przygotowały grunt dla ochrony historycznych obszarów miejskich. Jednakże obecne i przyszłe wyzwania wymagają określenia i wdrażania polityki nowej generacji, która miałaby na celu rozpoznanie i ochronę poszczególnych warstw historycznych oraz zapewnianie równowagi między wartościami kulturowymi i przyrodniczymi w środowisku miejskim.

22. Ochrona dziedzictwa miejskiego powinna być włączona do ogólnej polityki w zakresie planowania i sposobów działania, a także polityki, która dotyczą szerszego kontekstu miejskiego. W ramach tej polityki należy ustanowić mechanizmy pozwalające na znalezienie równowagi między ochroną i zrównoważonym rozwojem w bliższej i dalszej perspektywie. Szczególny nacisk należy położyć na harmonijne integrowanie nowych inwestycji z historyczną tkanką miejską. Odpowiedzialność, jaka spoczywa na różnych interesariuszach rozkłada się w tej kwestii w następujący sposób:

(a) państwa członkowskie powinny włączać strategie dotyczące ochrony i konserwacji dziedzictwa miejskiego do krajowej polityki i programów dotyczących rozwoju zgodnie z podejściem krajobrazowym do historycznego dziedzictwa miejskiego. W tym kontekście władze lokalne powinny przygotowywać plany zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem wartości danego obszaru, w tym wartości krajobrazu i innych wartości związanych z dziedzictwem, a także związanych z nimi cech;

(b) interesariusze publiczni i prywatni powinni ze sobą współpracować, m.in. na zasadzie współpracy partnerskiej, by stosowanie podejścia krajobrazowego mogło przynieść dobre efekty;

(c) organizacje międzynarodowe, które zajmują się procesami trwałego i zrównoważonego rozwoju powinny włączać podejście krajobrazowe do swoich strategii, planów i działań;

(d) pozarządowe organizacje krajowe i międzynarodowe powinny uczestniczyć w opracowywaniu oraz w propagowaniu narzędzi i tzw. najlepszych praktyk w stosowaniu podejścia krajobrazowego do historycznego dziedzictwa miejskiego.

23. Władze wszystkich szczebli – lokalnego, regionalnego i krajowego – świadome odpowiedzialności, która na nich spoczywa, powinny uczestniczyć w określaniu, wypracowywaniu, wdrażaniu i ocenianiu polityki w zakresie ochrony dziedzictwa miejskiego. Polityka ta powinna opierać się na udziale wszystkich interesariuszy i powinna być skoordynowana z punktu widzenia roli zarówno poszczególnych instytucji, jak i działów administracji rządowej.

IV. Narzędzia

24. Podejście oparte o historyczny krajobraz miejski wymaga zastosowania całego szeregu tradycyjnych i innowacyjnych narzędzi dostosowanych do lokalnych uwarunkowań. Niektóre spośród tych narzędzi, które należy wypracowywać w toku procesu włączającego różnych interesariuszy mogą obejmować co następuje:

(a) **narzędzia służące udziałowi obywateli** powinny uwzględniać zróżnicowany przekrój interesariuszy i pozwalać im na określanie najważniejszych wartości występujących na danym obszarze, wypracowywanie wizji odzwierciedlających jego różnorodność, wyznaczanie celów i uzgadnianie działań mających na celu ochronę dziedzictwa i promowanie zrównoważonego rozwoju. Takie narzędzia, które stanowią integralną część dynamiki zarządzania miastem powinny sprzyjać dialogowi na gruncie kultury poprzez uzyskiwanie wiedzy o historii, tradycjach, wartościach, potrzebach i aspiracjach danej społeczności oraz poprzez ułatwianie mediacji i negocjacji między grupami reprezentującymi odmienne interesy.

(b) **narzędzia służące zarządzaniu wiedzą i narzędzia planistyczne** powinny wspomagać ochronę integralności i autentyczności atrybutów dziedzictwa miejskiego. Powinny one również pozwalać na docenianie znaczeń kulturowych i różnorodności, a także służyć monitorowaniu i zarządzaniu zmianą w celu poprawy jakości życia i waloryzowania przestrzeni publicznej. Te narzędzia mogą dotyczyć dokumentowania i rozpoznania cech kulturowych i przyrodniczych. Oceny oddziaływania na dziedzictwo, społeczeństwo i środowisko powinny służyć wspieraniu i ułatwianiu procesów decyzyjnych, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

(c) **systemy nadzoru** powinny uwzględniać uwarunkowania lokalne. Mogą one obejmować środki prawne i przepisy mające na celu ochronę i zarządzanie atrybutami materialnymi i niematerialnymi dziedzictwa miejskiego, w tym jego wartościami społecznymi, środowiskowymi i kulturowymi. Tradycyjne i zwyczajowe systemy nadzoru powinny być respektowane i w razie potrzeby umacniane.

(d) **narzędzia finansowe** powinny budować potencjał i wspierać zakorzeniony w tradycji innowacyjny rozwój generujący dochody. Jako dopełnienie funduszy rządowych i funduszy pochodzących z instytucji międzynarodowych, należy efektywnie stosować narzędzia finansowe mające na celu zachęcanie inwestorów prywatnych do inwestowania na szczeblu lokalnym. Mikrokredyty i inne elastyczne formy finansowania, które mają wspierać przedsiębiorczość lokalną, a także różnorodne modele partnerstwa również są istotne dla zrównoważonego finansowania podejścia krajobrazowego do historycznego dziedzictwa miejskiego.

V. Rozwijanie potencjału ludzkiego, badania naukowe, informacja i komunikowanie

25. Rozwijanie potencjału ludzkiego powinno obejmować głównych interesariuszy – społeczności, decydentów, specjalistów i zarządzających, w celu lepszego rozumienia podejścia krajobrazowego do historycznego dziedzictwa miejskiego i właściwego wdrażania tej koncepcji. Skuteczność wysiłków w tym zakresie zakłada aktywną współpracę między głównymi podmiotami, zmierzającą do przystosowania sposobu wdrażania niniejszej Rekomendacji do regionalnych uwarunkowań oraz określania i dopracowywania lokalnych strategii i celów, ram działania i mechanizmów pozyskiwania funduszy.

26. Badania naukowe powinny dotyczyć złożoności historycznych warstw zabudowy miejskiej i służyć określeniu wartości, jakie się z nimi wiążą, rozumieniu znaczenia, jakie przypisuje im dana społeczność oraz prezentowaniu ich zwiedzającym w sposób wszechstronny. Instytucje akademickie i uniwersyteckie oraz inne placówki badawcze należy zachęcać do rozwijania badań naukowych na temat różnych aspektów podejścia krajobrazowego do historycznego dziedzictwa miejskiego, a także do współpracy na szczeblu lokalnym, krajowym, regionalnym i międzynarodowym. Podstawowe znaczenie ma dokumentowanie stanu obszarów miejskich i ich przekształceń, ułatwianie oceny propozycji zmian, a także podnoszenie poziomu kompetencji i doskonalenie procedur dotyczących ochrony i zarządzania.

27. Należy zachęcać do wykorzystywania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w celu dokumentowania, lepszego rozumienia oraz prezentowania złożonej stratyfikacji obszarów miejskich i jej zasadniczych elementów. Gromadzenie i analizowanie takich danych jest głównym przyczynkiem do wiedzy o obszarach miejskich. W celu dotarcia do całego społeczeństwa należy mieć na uwadze przede wszystkim młodzież i wszystkie grupy, które nie są wystarczająco reprezentowane oraz zachęcać je do aktywnego uczestnictwa.

VI. Współpraca międzynarodowa

28. Państwa członkowskie oraz międzynarodowe organizacje rządowe i pozarządowe powinny upowszechniać podejście krajobrazowe do historycznego dziedzictwa miejskiego, a także ułatwiać udział publiczny we wdrażaniu tej koncepcji poprzez informowanie o tzw.

najlepszych praktykach i doświadczeniach pochodzących z różnych regionów świata, w celu zacieśniania wymiany naukowej i dalszego podnoszenia poziomu kompetencji.

29. Państwa członkowskie powinny wspierać międzynarodową współpracę władz lokalnych [w zakresie obejmującym niniejsze Zalecenie].

30. Międzynarodowe agendy współpracy i rozwoju państw członkowskich, organizacje pozarządowe i fundacje należy zachęcać do opracowywania metodologii uwzględniających podejście krajobrazowe i zharmonizowania ich z projektami i programami pomocowymi dotyczącymi obszarów miejskich.

SŁOWNICZEK DEFINICJI

Zespół zabytkowy/miasto historyczne (wg Zalecenia UNESCO z 1976 r.)

Przez „zespoły zabytkowe i architektoniczne (w tym tradycyjne)” rozumie się każdy zespół budynków, struktur i otwartych przestrzeni, w tym stanowiska archeologiczne i paleontologiczne, stanowiące siedliska ludzkie w środowisku miejskim lub wiejskim, którego spójność i wartość uznane są z punktu widzenia archeologicznego, architektonicznego, prehistorycznego, historycznego, estetycznego bądź społeczno-kulturalnego. Wśród tych „zespołów”, które są bardzo różnorodne, wyróżnić można zwłaszcza osady prehistoryczne, miasta historyczne, dawne dzielnice miejskie, wsie i osady, a także jednorodne zespoły monumentalne, przy czym należy mieć na uwadze, że te ostatnie powinny być pieczołowicie zachowywane w niezmienionej postaci.

Historyczny obszar miejski (wg Karty Waszyngtońskiej ICOMOS)

Historyczne obszary miejskie, które mogą znacznie różnić się pod względem wielkości, dotyczą dużych i małych miast, historycznych centrów lub dzielnic zabytkowych wraz z ich środowiskiem przyrodniczym i środowiskiem ukształtowanym przez człowieka. Oprócz pełnienia roli dokumentu historycznego, odzwierciedlają one wartości tradycyjnych kultur związanych z miastem.

Dziedzictwo miejskie (z raportu badawczego Unii Europejskiej No 16 (2004), Sustainable development of Urban historical areas through and active integration within Towns – SUIT)

Dziedzictwo miejskie obejmuje trzy główne kategorie:

- Dziedzictwo monumentalne o wyjątkowej wartości kulturowej;
- Elementy dziedzictwa, które wprawdzie nie są wyjątkowe, ale stanowią spójną całość i występują stosunkowo licznie;
- Nowe elementy do uwzględnienia takie jak:
  - forma zabudowy,
  - otwarte przestrzenie: ulice, otwarte przestrzenie publiczne,
  - infrastruktura miejska, sieci i wyposażenie.

Ochrona dziedzictwa miejskiego

Ochrona dziedzictwa miejskiego nie ogranicza się do ochrony pojedynczych budynków. Traktuje ona architekturę jako jeden z elementów całości, co sprawia, iż jest dyscypliną złożoną, zajmującą się wieloma aspektami. Z definicji ochrona dziedzictwa miejskiego zajmuje centralne miejsce w zagospodarowaniu przestrzennym.

Zabudowa

Zabudowa obejmuje, w przeciwieństwie do zasobów przyrodniczych, te zasoby i infrastrukturę, które mają wspomagać działalność człowieka, takie jak budynki, drogi, tereny zielone i różnego rodzaju urządzenia.

Podjęcie krajobrazowe (według IUCN i WWF)

Podjęcie krajobrazowe określa ramy dla działań związanych z podejmowaniem decyzji dotyczących ochrony w skali krajobrazu. Pomaga w dochodzeniu do decyzji dotyczących celowości poszczególnych realizacji (budowy nowej drogi, nasadzeń itp.) i ułatwia planowanie, negocjacje i ostateczne wdrożenie, biorąc pod uwagę cały krajobraz.

Historyczny krajobraz miejski

Zob. definicja w par. 9

Kontekst (na podstawie Deklaracji z Xi'an, ICOMOS)

Za kontekst dla budowli, miejsca czy dzielnicy zabytkowej uważa się bezpośrednie i dalsze otoczenie, które jest związane z ich znaczeniem i wyjątkowością bądź nadaje im to znaczenie i wyjątkowe wartości.

Znaczenie kulturowe (na podstawie Karty z Burra, ICOMOS, Australia)

Przez znaczenie kulturowe rozumie się wartości estetyczne, historyczne, naukowe, społeczne lub duchowe istotne dla poprzednich, obecnych lub przyszłych pokoleń. Znaczenie kulturowe jest wyrażone przez samo miejsce, jego materię, kontekst, sposób wykorzystywania, konotacje i wymowę, zapisy oraz związane z nim inne miejsca i obiekty. Miejsca i dobra zabytkowe mogą nieść ze sobą cały szereg wartości dla poszczególnych osób lub grup.

Tłum. Polski Komitet ds. UNESCO